

ANALIZA PROBLEMA O PRAVNOM POLOŽAJU I PRISTUPU PRAVDI ŽENA U FEDERACIJI BOSNE I HERCEGOVINE

Izradom ove Analize željele smo ukazati na specifičnosti i probleme sa kojima se žene susreću u raznim sferama života, a koji dovode do otežanog pristupa pravima i pravdi zbog manjkavosti pravnih propisa na području Federacije Bosne i Hercegovine. Analiza se prvenstveno temelji na podacima koji su dobijeni direktnim radom sa ženama putem servisa besplatne pravne pomoći.

U 2018. godini pružene su 1.253 usluge iz oblasti porodičnog, socijalnog, radnog i krivičnog prava, te zaštite od diskriminacije. Razvijene su i dvije nove specijalizirane usluge: pravna pomoć i podrška kandidatkinjama na Općim izborima 2018. godine, te pravna pomoć i podrška žrtvama trgovine ljudima u postupcima naknade nematerijalne štete prouzrokovane krivičnim djelom. Također, intenzivirana je i unaprijeđena usluga pravne pomoći koja ima za cilj zaštitu djece od svih oblika zlostavljanja.

PROBLEMI IZ PRAKSE

Brojni su problemi na koje žene nailaze pokušavajući ostvariti neko od svojih zagarantovanih prava. Položaj žena i zaštita u institucionalnom sistemu, u odnosu na Analizu rađenu za 2017. godinu ostali su nepromijenjeni. Nisu se dogodile krupnije promjene, kako u pogledu provedbe javnih politika, tako ni u pogledu harmonizacije zakona sa Istanbulsom konvencijom.

Klijentice koje nam se obraćaju najčešće su nezaposlene, socijalno ugrožene, sa završenom srednjom školom, žrtve različitih oblika nasilja, prije svega psihološkog, fizičkog ali i seksualiziranog nasilja.

Iako su žene iz urbanih sredina češće koristile uslugu pravne pomoći, to ne znači da su prava žena u gradu više ugrožena, nego se radi se o činjenici da su u gradu dostupnije informacije, te da je lakše doći do prostorija gdje se usluga pruža. Žene koje dolaze iz ruralnih sredina, da bi došle do mjesta pružanja usluge, ipak trebaju određena novčana sredstva za prevoz.

Izborna 2018. godina i neformiranje vlasti više od stotinu dana nakon izbora nisu stvorili pogodno tlo za kreiranje i realizaciju sistemskih promjena. Žene su i dalje neravnopravne članice društva, što potvrđuje i broj izabраниh za tijela zakonodavne vlasti.

I. PRISTUP I DOSTUPNOST USLUGA BESPLATNE PRAVNE POMOĆI

U tri od deset kantona u FBiH nisu uspostavljeni kantonalni zavodi za besplatnu pravnu pomoć, čime je stanovništvo Srednjobosanskog, Hercegovačko-neretvanskog i Kantona 10 dovedeno u **nepovoljniji položaj** u odnosu na stanovništvo drugih kantona.

Naime, pravo na besplatnu pravnu pomoć ostvaruje se po mjestu prebivališta. Tako građani ova tri kantona ne mogu ostvariti pravo na besplatnu pravnu pomoć pri drugim zavodima. Uzme li se u obzir da su ekonomski zavisne od muškaraca, **žene su samim tim dovedene u još nepovoljniji položaj** jer ne mogu angažovati advokata, što im dodatno onemogućava zaštitu prava.

Zavodi imaju organizovane odlaske jednom mjesečno u manje općine čime ova usluga **nije dostupna za sve na jednak način**. *Npr. žena koja živi u ruralnom području teže dobija informacije o terminima dolazaka pružatelja besplatne pravne pomoći u njenu lokalnu zajednicu, što dovodi do rizika propuštanja rokova i potpune nemogućnosti ostvarivanja prava. Taj rizik je uvećan nemogućnošću plaćanja troškova prevoza do mjesta pružanja usluge.*

Kantonalni zavodi imaju zakonom propisane imovinske cenzuse koji se odnose na kriterije za ciljne grupe koje mogu ostvariti pravo na besplatnu pravnu pomoć. Samo socijalno ugrožene kategorije stanovništva mogu biti korisnici usluga i to na osnovu statusa ili loše materijalne situacije. *Ukoliko žena ima u vlasništvu ili posjedu nekretninu, pa i ako se radi o zemljišnoj parceli i ne nužno o kući ili stanu (čitaj njivi ili voćnjaku) ili je zaposlena, pa i kada se radi o minimalnoj plaći, ne može ostvariti to pravo.*

Samim tim usluga besplatne pravne pomoći nije dostupna za svo stanovništvo.

Primjer 1.1.

Žena iz Gračanice koja ima u vlasništvu voćnjak naslijeđen od roditelja, ne može dobiti pravni savjet od vladinih pružatelja usluga, iako je žrtva nasilja i želi napustiti nasilnu zajednicu.

Primjer 1.2.

Žena iz Travnika koja želi da se razvede i izađe iz nasilne zajednice ne može dobiti uslugu pravne pomoći jer u Srednjobosanskom kantonu nije uspostavljen kantonalni zavod za besplatnu pravnu pomoć, a to pravo ne može ostvariti u drugom kantonu koji ima zavod.

Primjer 1.3.

Žena koja ima zajedničku djecu sa bračnim partnerom ne zna da ne može pokrenuti postupak razvoda braka prije nego što obavi postupak posredovanja pred centrom za socijalni rad.

2

Žene nisu i ne moraju biti pravno pismene, iako ovako uređen sistem to od njih očekuje. O pravima se jako često poučava strogo pravnim i formalnim jezikom. Takav pristup otežava praćenje i učešće u postupku i jako je mali broj

žena koje će se usuditi samostalno upustiti u postupak, napisati tužbu ili neki drugi podnesak.

Mali je broj nevladinih organizacija koje su specijalizirane za pružanje usluga besplatne pravne pomoći (a koja obuhvata sačinjavanje pismenih podnesaka, usmeno savjetovanje, zastupanje na sudu i posredovanje prema institucijama), što dodatno otežava cijelu situaciju. Činjenica je da su nevladini servisi dosta fleksibilniji i dostupniji, jer nemaju imovinski cenzus za pristup usluzi besplatne pravne pomoći, te uslugu pružaju bez obzira na ne/zaposlenost, ne/posjedovanje ili vlasništvo nekretnina.

II. POSREDOVANJE PRIJE POKRETANJA POSTUPKA ZA RAZVOD BRAKA

Postupak posredovanja pred nadležnim centrom za socijalni rad ili gradskom/općinskom službom obavezan je prije pokretanja postupka za razvod braka za bračne partnere koji imaju zajedničku maloljetnu djecu. Zbog načela obligatornosti neophodno je bračnim partnerima osigurati dostupnost i besplatnost ovakve vrste usluge.

Pružajući usluge besplatne pravne pomoći uočavamo da usluga nije dostupna u svim općinama/gradovima na području FBiH, te da se različito tretira kada je u pitanju naplaćivanje usluge.

Ukoliko sagledamo veličinu gradova/općina i njihovu privrednu razvijenost, dolazimo do podatka da se usluge postupka posredovanja obično naplaćuju u manjim i privredno nerazvijenim sredinama, a u razvijenijim sredinama, kao što je Sarajevo, usluga se ne naplaćuje.

U pojedinim gradovima postupak posredovanja je besplatan, dok se u velikom broju gradova usluga naplaćuje u novčanom rasponu od 50 KM do 300 KM. Interesantno zapažanje je da u većim gradovima FBiH postupak posredovanja organizovan u okviru centara za socijalni rad i usluga je besplatna, dok u manjim općinama postupak posredovanja nije nikako dostupan ili je ograničen zbog naplaćivanja usluge.

Sagledamo li ko pruža uslugu posredovanja dolazimo do podataka da se radi o pravnim licima, najčešće centrima za socijalni rad ili gradskim/općinskim službama socijalne zaštite. Također, kao ovlašteni posrednici javljaju se i fizička lica, najčešće advokati ili sami uposlenici centara za socijalni rad ili službi za socijalnu zaštitu, koji taj posao rade kao dodatnu djelatnost, izvan centara za socijalni rad ili službi.

Iz navedenog proizilazi da je pravo na porodicu, uživanje sloboda i ustavom propisanih prava ograničeno.

Primjer 2.1.

U općini Centar Sarajevo prosječna plaća za mjesec januar 2018. godine iznosila je 1.281 KM, a usluga je dostupna u svim općinskim centrima za socijalni rad i ne naplaćuje se.

Primjer 2.2.

U Bugojnu prosječna plaća za januar 2018. godine iznosila je 621 KM, a postupak posredovanja obavljaju advokati kao ovlašteni posrednici i usluga se naplaćuje do 300 KM.

Na radionici za sudije i tužioce prezentirale smo dostupnost i cijenu usluga posredovanja. Indikativan je podatak da veliki broj sudija sa područja FBiH koji rade na referatu porodičnog prava nije upoznat sa ovako kompliciranom situacijom na terenu i da su bili iznenađeni kakve sve posljedice ovako neuređen sistem ostavlja na žene.

Žene su socijalno ugrožene jer su u većini slučajeva nezaposlene i ekonomski ovisne o muškarcima. Ukoliko su i zaposlene radi se o poslovima za koje je predviđena minimalna plaća.

Ako žena odluči napustiti nasilnu zajednicu bez pokretanja postupka razvoda braka, jer nije u mogućnosti da plati postupak posredovanja, to znači da njen status i status djece ostaje neuređen. Nije u prilici tražiti izdržavanje i samim tim je još uvijek u riziku da će ponovo doživjeti nasilje. Ako ipak odluči da ne napusti nasilnu zajednicu jer nije u mogućnosti da plati postupak posredovanja u povećanom je riziku od nasilja, što može dovesti i do ubistva žene.

U svakom slučaju žena je talac sistema, a posljedice su višestruke. Porodični odnosi ostaju neuređeni, žene i dalje trpe nasilje, a zbog nemogućnosti pokretanja postupka posredovanja dijete ili djeca se ne mogu povjeriti niti jednom od roditelja, a samim tim se ne može ostvariti pravo na izdržavanje. Djeca iz ovakvih zajednica su jako često žrtve psihološkog, ekonomskog a nerijetko i fizičkog nasilja.

III. PRIJAVLJIVANJE NASILJA NAD ŽENAMA

U protekloj 2018. godini čak 63,3% klijentica trpjele su neki od oblika nasilja, najčešće psihološko, potom fizičko i seksualizirano nasilje. Ipak, nije svako nasilje procesuirano.

Problemi za žene počinju već pri prvom kontaktu sa **policijom i centrima za socijalni rad**. Kada se žena, nezaposlena, bez podrške porodice i okoline, sama sa djecom usudi napustiti nasilnu zajednicu i prijaviti nasilnika, često bude dočeka porukama kao što su: „pomiri se“, „sigurno si nešto skrivila“, „ne bi on tebe udario da nisi izazvala“, „gdje ćeš sama, bez novca“, „rješavajte vaše probleme sami“ i slično. Prijavljujući nasilje žene očekuju zaštitu, a prve instance su policija i centri za socijalni rad. Ta zaštita u velikom broju slučajeva izostaje.

Izuzetak je ukoliko dođe sa vidnim modricama i povredama ili ako neko „urgira za nju“ pa prijava ipak bude zavedena. Zbog toga žene gube povjerenje u rad institucija i odlučuju da nasilje više ne prijavljuju.

4

Primjer 3.1.

Žena je nakon tri mjeseca braka počela primjećivati promjene u ponašanju bračnog partnera. Počeo je da je naziva pogrdnim imenima „glupačo“, „rugobo“, „žgoljava“. Nedugo zatim nije joj dozvolio da ide sa prijateljicama na rođendansku zabavu. Naposljetku nije smjela nigdje izlaziti bez njegovog dopuštenja. Takvo ponašanje nije mogla shvatiti kao ljubav, pa je počela da propituje njegove odluke. To je izazvalo bijes kod njega zbog čega ju je nekoliko puta udario. Nije odmah prijavila. Kada više nije mogla izdržati pogrдне riječi otišla je u policiju da prijavi muža za nasilje. Policajac kojem je davala izjavu rekao joj je da ide kući, da se nije još navikla na brak, da brak tako funkcioniše i da se neke stvari podrazumijevaju, uostalom i da je bilo fizičkog nasilja sada modrica nema, a nema ni medicinske dokumentacije kojom bi se potkrijepila prijava.

Problem procesuiranja nasilja nad ženama u velikoj mjeri zavisi od toga s kim će žena razgovarati u momentu kada odluči prijaviti nasilje. Ako se preko puta nje nalazi senzibilisana i osviještena osoba, koja može i iz neverbalne komunikacije zaključiti da se radi o nasilju, lakše će se uspostaviti komunikacija sa ženom i prije će joj se biti u prilici pomoći. Također, ovlaštena osoba koja svoj posao obavlja bez iskazivanja svog ličnog stava lakše će zadobiti povjerenje žene žrtve nasilja. Međutim, ako nasuprot žene sjedi osoba koja smatra da je nasilje privatna stvar, da žena treba da bude poslušna svome mužu i opravdava fizičko nasilje kao mjeru vaspitanja ili opomene kako da se u budućnosti ponaša, onda slučaj neće biti procesuiran i nasilnik neće biti sankcionisan. U postupanju je još uvijek rasprostranjena praksa da se **nasilje u porodici tretira kao prekršaj**, odnosno narušavanje javnog reda i mira, te da se i žena sankcioniše jer je učestovala u tom kritičnom događaju. To je svakako pogrešna praksa, utemeljena na predrasudama i nepoznavanju materijalnih propisa koji propisuju nasilje u porodici kao krivično djelo.

Primjer 3.2.

Žena je raskinula vanbračnu zajednicu zbog nasilja. Međutim, prijetnje bivšeg partnera nisu prestale. Kada ga je jednom prilikom srela na ulici prigovorio joj je što je našla novog partnera i više puta je snažno ošamario. Policija je događaj zavela kao incident odnosno narušavanje javnog reda i mira, gdje su oboje kažnjeni novčanom kaznom. Žena se obratila Centru sa medicinskom dokumentacijom gdje su evidentirane povrede, i nakon našeg upita policiji dobile smo odgovor da je nasilniku izrečen prekršajni nalog. To nam je ostavilo svezane ruke jer naše zakonodavstvo počiva na principu „ne bis in idem“ (ne dva puta o istom) - bile smo spriječene pokrenuti krivični postupak, iako je bilo očito da se radilo o nasilju.

IV. IZOSTANAK REAKCIJE SERVISNIH INSTITUCIJA U SLUČAJU ZLOUPOTREBE PRAVA NA VIĐANJE DJECE

Vrlo često očevi ne poštuju obavezu održavanja redovnih ličnih odnosa i kontakata sa djecom koja je određena presudom. Zbog nesređenih partnerskih odnosa i nemogućnosti razdvajanja partnerske od roditeljske uloge očevi se često „svete ženama preko djece“.

Žene nisu i ne moraju biti pravno pismene niti poznavati postupke. Zato postoje servisne institucije koje u okviru svojih nadležnosti stoje građanima/kama na usluzi. Međutim, problemi se javljaju kada žena dođe u policiju ili centar za socijalni rad da podnese prijavu protiv bivšeg muža i oca svoje mlđb. djece. Prijavu obično podnose usmeno, a takvu vrstu prijave uposlenici/ce servisnih institucija često ne zabilježe.

Nezabilježena usmena prijava, da otac nije vratio dijete kada je po presudi bio dužan vratiti, onemogućava ženi da se dalje bori za svoja prava, jer bez dokaza postupak je unaprijed izgubila. Izvod iz evidencije prijava ili službena zabilješka dokazi su u izvršnom postupku, a kasnije i u krivičnom postupku koji žena može pokrenuti zbog krivičnog djela Oduzimanje djeteta ili maloljetnika. Nadalje, centar za socijalni rad dužan je u okviru svojih nadležnosti poduzimati mjere kao što je npr. poziv na razgovor sa ocem koji nije vratio dijete kada je po presudi bio dužan i/ili poziv na mirno rješavanje sporne situacije i slično.

Primjer 4.1.

Nakon održanih kontakata u mjesecu augustu otac, kome je ranije po drugi put izrečena zaštitna mjera zabrane prilaska i uhođenja u odnosu na majku dvoje mlđb. djece, jedno dijete vratio je majci, a drugo dijete zadržao. Žena je više puta usmeno prijavljivala policiji i centru za socijalni rad da otac nije vratio dijete. Nije bila upoznata da može pokrenuti sudski postupak izvršenja presude. Nadležne institucije nisu poduzele nikakve efektivne mjere kako bi mlđb. dijete bilo ponovno sa majkom. Kada je žena u februaru naredne godine stupila u kontakt sa Centrom i bila upoznata o postupku pred sudom i potrebnim dokazima, otišla je u policiju da traži izvod iz evidencije prijava. Međutim, u policiji nije bila evidentirana niti jedna prijava, dok je u centru za socijalni rad konstatovano da je dolazila ali da nisu poduzimane nikakve mjere. Uprkos sudskom rješenju o izvršenju, kojim je naloženo da otac vrati dijete majci u roku od 24 sata, otac nije vratio dijete, a institucije su i dalje bile nijeme.

Primjer 4.2.

Nakon razvoda braka mlđb. dijete je na brigu i staranje pripalo majci. Otac je radio u inostranstvu i nikako nije održavao kontakte sa djetetom, ni putem vibera, video poziva, skype poziva, niti je majku kontaktirao da pita za dijete. Nakon povratka u Travnik uzeo je dijete od majke i nije ga vraćao pod izgovorom da želi „namiriti“ one termine koji su presudom određeni. Majka je navedeno prijavila centru za socijalni rad gdje su je uputili da isto prijavi policiji. Kada je otišla u policiju da prijavi oca kako ne vraća dijete upućena je u centar za socijalni rad. Tako su institucije više puta prebacivale obaveze jedna na drugu.

V. IZOSTANAK EFIKASNOG NADZORA NAD IZVRŠENJEM ZAŠTITNIH MJERA

Žene se prilikom prijave nasilja susreću i sa problemom da policija ne podnese zahtjev sudu za izricanje zaštitnih mjera počinitelju nasilja, predviđenih Zakonom o zaštiti od nasilja u porodici FBiH. Iako je ovim propisom određeno da svaku prijavu nasilja, odnosno procesuirani slučaj nasilja u porodici treba da prati neka od zaštitnih mjera, ta praksa u stvarnosti izostaje.

U slučajevima kada sud ipak odredi zaštitne mjere počinitelju nasilja u odnosu na ženu žrtvu nasilja, vrlo često izrečene mjere ne osiguravaju nužnu zaštitu zdravlja i sigurnosti žrtve nasilja, niti predstavljaju efikasnu mjeru preodgoja i liječenja nasilnika. Npr. ukoliko je nasilnik počinio nasilje nad ženom u alkoholiziranom stanju, sudovi ne izriču mjeru liječenja od ovisnosti, nego najčešće samo mjeru zabrane približavanja ili mjeru zabrane uznemiravanja i uhođenja žrtve nasilja.

Dodatno, žene se u praksi susreću i sa problemom kršenja izrečene zaštitne mjere zabrane uznemiravanja i uhođenja od strane nasilnika. Vrlo često policija ne reaguje, odnosno ne podnosi zahtjev sudu za izmjenu postojeće i/ili izricanje druge odgovarajuće zaštitne mjere, ili ne poduzima nikakve druge korake, upozori nasilnika na moguće posljedice. Sve češći se kao način kršenja izrečenih zaštitnih mjera bilježe prijave žena da joj bivši muž prijete SMS ili Viber porukama, poziva je, ili je uhodi na kakav drugi način.

Prepreku za sankcionisanje ovakve vrste ponašanja predstavlja to što naše krivično zakonodavstvo ne prepoznaje kao krivično djelo prijetnje upućene upotrebom savremenih informaciono komunikacionih tehnologija (društvene mreže i aplikacije dostupne putem interneta i mobilne telefonije), zbog čega se isto ne može ni procesuirati.

Primjer 5.1.

Nasilniku su izrečene dvije zaštitne mjere kojih se nije pridržavao. Žena je određeno vrijeme trpila njegove prijetnje koje je upućivao putem viber i facebook poruka te uhođenjem. Kada je vidjela da je nekoliko dana zaredom čeka ispred mjesta gdje radi odlučila je prijaviti policiji. Policija je zaprimila prijavu, ali dalje mjere nisu poduzeli. Na kraju je žena zbog straha za svoj život dala otkaz i otišla u drugi grad.

VI. (NE)OSTVARIVANJE ALIMENTACIJE

SUDSKA PRESUDA – MRTVO SLOVO NA PAPIRU

Sudske odluke kojima je određena obaveza izdržavanja djece od strane očeva često su mrtvo slovo na papiru. To potvrđuju i podaci Centra gdje je u protekloj 2018. godini najviše usluga pruženo iz oblasti porodičnog prava, u dijelu izdržavanje djece, čak 33,5% od ukupnog broja usluga.

Presudom određenu obavezu izdržavanja očevi djece ne izvršavaju nikako ili je izvršavaju neredovno. Najčešći razlozi su nedovoljna želja i volja da brinu o djeci, te izgovori da novac troše majke za svoje potrebe, a ne za potrebe djece. Zbog toga su žene primorane „zvati i moliti“ bivše bračne ili vanbračne partnere da izvršavaju svoju obavezu. U najvećem broju slučajeva praksa neplaćanja izdržavanja djece ne prestaje ni nakon pokušaja mirnog rješavanja pa su žene primorane pokrenuti izvršni postupak radi naplate duga.

Da bi majka u ime mladb. djeteta pokrenula izvršni postupak u prijedlogu mora navesti podatke o ocu djeteta (ličnu adresu ili adresu poslodavca). Tim podacima majke često ne raspolažu, jer očevi u velikom broju slučajeva ne održavaju kontakte niti sa djecom niti sa majkama. To onemogućava pokretanje izvršnog postupka pred sudom uopće.

Kada majka i raspolaže podacima o ocu-dužniku u prilici je pokrenuti izvršni postupak, ali da li će i namiriti dug, to nije sigurno. Kod podnošenja prijedloga za izvršenje također se mora navesti sredstvo izvršenja, odnosno pokretne i nepokretne stvari, plaća ili penzija. Neuređen sistem ide na ruku očevima-dužnicima, da njime manipulišu. Nisu rijetke situacije da se dogovore s poslodavcem da ih ne prijavi ili da ih prijavi na minimalnu plaću. Potom su to „rad na crno“, prenos prava vlasništva imovine na druge članove porodice, registracija vozila na drugu osobu, odlazak u inostranstvo, prijava prebivališta kod roditelja i slično. To ženama stvara dodatni, gotovo nerješiv problem.

NEZAPOSLENOST OCA - IZGOVOR ZA NIŽU ALIMENTACIJU

Sudovi često, određujući visinu alimentacije, ne cijene i potrebe djeteta, već samo mogućnosti roditelja. Najčešće se dosuđuju u rasponu od 25 KM do 200 KM. U velikom broju slučajeva sud navodi da je otac nezaposlen i to se vrlo često tretira kao olakšavajuća činjenica za dosuđivanje nižeg iznosa doprinosa izdržavanju od onog koji propisuje resorno ministarstvo, uprkos činjenici da je i majka nezaposlena, ali da vodi potpunu brigu o djetetu. Prilikom određivanja visine izdržavanja sud je dužan voditi računa o individualnim potrebama djeteta. Međutim, dosuđeni iznosi često ne odgovaraju stvarnim potrebama djece, posebno djece koja pohađaju više razrede osnovne ili srednju školu, čije se potrebe povećavaju u skladu s njihovim razvojem, ili potrebama djece sa posebnim potrebama. Dosuđeni iznosi nisu dovoljni ni za obezbjeđivanje odjeće i obuće za dijete, ili za lijekove i liječničke preglede djece. Posebno nisu dovoljni za djetetov društveni život. Tako žena-majka opet mora o svemu sama brinuti, kako o odgoju i obrazovanju tako i o novčanim sredstvima.

PRIZNAVANJE PRESUDE U STRANOJ DRŽAVI

U otežanom položaju se nalaze i žene koje moraju tražiti priznavanje presude BH sudova u drugoj državi. Taj postupak nije jednostavan i traje dugo. Jedan od glavnih uslova za pokretanje ovog postupka je prevođenje dokumentacije, a troškovi prevoda padaju na teret žene. Samo za Hrvatsku i Srbiju nije potreban prevod dokumentacije. Poseban problem predstavlja pokretanje postupaka u zemljama Bliskog i Srednjeg Istoka.

Troškovi prevođenja zavise od broja dokumenata, a to je minimalno 300 KM. Dužina postupka dodatni je problem. U praksi je bilo slučajeva kod kojih su postupci trajali i po četiri godine do priznavanja presude i ostvarivanja prava na alimentaciju. Postupak se pokreće preko Federalnog Ministarstva rada i socijalne politike, koje kompletiranu dokumentaciju prosljeđuje Ministarstvu pravde BiH, a koje onda saraduje sa nadležnim organima u drugoj državi. Postupci su strogo formalni i dugotrajni, što ženi koja ima mladb. djecu i nema sredstava za život, nimalo ne ide u prilog.

Primjer 6.1.

Otac živi i radi u Njemačkoj, ne plaća presuđenu obavezu izdržavanja za dijete. Majka djeteta da bi pokrenula postupak trebala je (pored ostalih dokumenata) pribaviti dostavnice suda da je otac uredno pozivan na ročišta za razvod braka i povjeravanje djeteta na roditeljsko staranje, te da mu je dostavljena presuda. Pribavljanje je trajalo više mjeseci. Jedan od traženih dokumenata je i rodni list oca. Općinska služba je majci odbila izdati dokument, pravdajući to time da bi to značilo kršenje odredbe o zaštiti ličnih podataka - iako su nadležni organi dužni izdati ovakvu vrstu dokumenata kada se radi o interesu djece. Dokument je pribavljen privatnim posredovanjem. Kompletiranu dokumentaciju je trebalo prevesti na njemački jezik. Majka je nezaposlena i nema potrebnih 350 KM. Zatražila je jednokratnu novčanu pomoć. Pošto se radilo o kraju godine budžet centra za socijalni rad predviđen za ove namjene već je bio utrošen. Novac je prikupljen donacijama, a postupak upućen nadležnom Federalnom ministarstvu. Dvije godine nakon pokretanja postupak nije okončan.

PREPREKA ZA OSTVARIVANJE SOCIJALNE POMOĆI

Kada je presuda mrtvo slovo na papiru a nezaposlenost oca izgovor za određivanje niske alimentacije, žene nailaze na prepreku prilikom ostvarivanja nekog od prava iz socijalne zaštite. Prema tumačenju Centra za socijalni rad Zenica dosuđena alimentacija predstavlja „izvor finansiranja“, što je u suprotnosti sa navodima iz člana 24. stav 3. *Zakona o socijalnoj zaštiti, zaštiti civilnih žrtava rata i zaštiti porodice sa djecom ZDK*. Ovakvo tumačenje automatski ženi onemogućava da dobije bilo kakvu vrstu novčane ili materijalne pomoći.

Određena prava na socijalnu pomoć može ostvariti samohrana majka koja se u našem zakonodavstvu definiše kao majka koja nije u braku niti vanbračnoj zajednici, a sama izdržava svoje dijete ili djecu. Jasno je da postojanje pravosnažnih presuda kojima je određeno izdržavanje, a koje se ne izvršavaju, onemogućava ostvarivanje prava samohranih majki. Da bi žene dokazale status samohrane majke moraju pokrenuti izvršni postupak radi naplate duga na ime izdržavanja djece. Međutim zbog svih propusta u sistemu, o čemu je gore već bilo riječi, i načina izbjegavanja od strane izvršenika, ženi su vezane ruke.

Primjer 6.2.

Oko 200 žena starateljica maloljetne djece čiji očevi nisu plaćali alimentaciju, pokretanjem izvršnog postupka pred sudom, uspjele su ostvariti pravo na stalnu novčanu pomoć (JU Centar za socijalni rad Zenica).

NEPROCESUIRANJE IZBJEGAVANJA IZDRŽAVANJA

Da žene nisu upoznate da neplaćanje alimentacije predstavlja krivično djelo potvrđuju i statistički podaci Centra za 2018. godinu koji ukazuju na mali broj prijava ovog krivičnog djela.

Čak i one koje imaju saznanja, zbog svega što je predhodilo i manipulacija od strane oca djeteta, odustaju. To su najčešće loša materijalna situacija oca maloljetnog djeteta, fiktivni prikaz nepostojanja imovine ili pokretanje izvršnog postupka koji nosi niz problema o čemu je bilo riječi ranije u tekstu.

U slučajevima kada žene uspiju pokrenuti izvršni postupak, ostaje problem dokazivanja u krivičnom postupku da otac djeteta svjesno ne plaća alimentaciju. Na ovaj način očevima maloljetne djece koji ne plaćaju alimentaciju šalje se poruka da je izbjegavanje izdržavanja opravdano ako se ne čini svjesno i ako se radi o osobi lošeg imovnog stanja.

Država po pitanju ovoga nije dala nikakvo rješenje.

Primjer 6.3.

Majka mladb. djeteta nakon pokrenutog izvršnog postupka i neuspješnog namirivanja duga odlučila je pokrenuti krivični postupak. Krivičnu prijavu podnijela je tužilaštvu. Tužilaštvo je tražilo da dostavi matični broj oca-dužnika, kako bi mogli pokrenuti istragu. Budući da nije bila u kontaktu sa ocem-dužnikom niti je znala njegov jedinstveni matični broj, kod općinske službe tražila je taj podatak. Iako se radilo o interesu djeteta, zbog zaštite ličnih podataka, nije mogla doći do potrebnog podatka. Nakon nekoliko pokušaja tužiteljica je službenim putem pribavila potrebni podatak. Međutim, zbog činjenice da je za ostvarenje bića ovog djela potreban umišljaj, tj. da otac-dužnik svjesno nije htio plaćati izdržavanje, istraga je obustavljena. Isti se nalazio na evidenciji službe za zapošljavanje, odnosno aktivno je tražio posao, pa je zaključak da nije namjerno izbjegavao plaćanje alimentacije.

VII. SEKSUALIZIRANO NASILJE NAD MALOLJETNICIMA/CAMA U ŠKOLAMA

U protekloj 2018. godini od ukupno 1.253 uluge, 815 usluga odnosilo se na djecu, neposredno ili putem zakonskih zastupnica. Zbog učestalih prijava roditelja da su njihova djeca žrtve nasilja, intenzivirana je naša pravna pomoć i podrška za djecu žrtve zlostavljanja i njihove roditelje.

Podaci sa terena pokazuju da se seksualiziranom nasilju kojem su djevojčice izložene ne pridaje dovoljna pažnja. Djevojčice su vrlo često izložene seksualnom uznemiravanju, primoravanju na seksualne odnose, snimanju tih odnosa, ucjenama da će snimci ili fotografije biti obznanjeni javnosti ili poslani roditeljima, što je za djevojčice još strašnije. Pod takvim pritiscima djevojčice popuštaju i pristaju na sve. Zato vrlo često možemo čuti od profesionalaca/ki da je ona pristala, da je htjela, da je promiskuitetna i slično. Zbog nedovršenog psihofizičkog razvoja, šutnja i trpljenje nasilja utiču uveliko na zdravlje maloljetnica, što dovodi i do samoubistava.

Vrlo često prijave se smatraju izmišljotinama, lažima, traženjem pažnje, nedovoljno jakim vezom između roditelja i djece, nedostatkom povjerenja, pubertetom i „bubicama u glavi“, nesređenom porodicom. Obrazovne institucije vrlo često pokušavaju ovako teške probleme riješiti same, uprkos nedostatku senzibiliziranog osoblja. Kada do objelodanjivanja nasilja i dođe, odgovornost pravdaju nemiješanjem u sudski postupak.

Problem nasilja nad maloljetnicima zahtijeva uključivanje svih relevantnih aktera u sistemu zaštite od nasilja, počev od škole, policije, centra za socijalni rad, zdravstvenih institucija pa do tužilaštva. Izostanak jednog od aktera znači oslabljen sistem i neadekvatnu reakciju na nasilje, što u konačnici znači nezaštićena maloljetnica.

Primjer 7.1.

Mldb. učenica srednje škole bila je žrtva seksualiziranog nasilja od strane više učenika. Nije željela seksualne odnose ali je bila ucjenjivana video snimcima. Kada se ohrabrila i najzad odbila, nasilnici su prosljedili snimak seksualnog odnosa roditeljima, a kasnije putem društvenih mreža i među učenicima i nastavnicima škole. Roditelji su odmah otišli u školu tražeći zaštitu. Odgovor je bio „ne možemo ništa učiniti, oboje su učenici naše škole, nećemo se miješati u sudski postupak, a mjere ćemo poduzeti tek kada sud donese pravosnažnu odluku“.

ZAKLJUČAK

Namjera ove Analize je da na jednom mjestu sumiramo neke od problema sa kojima se žene i djevojčice susreću prilikom ostvarivanja svojih prava. Svjesne da nećemo biti u prilici riješiti sva od navedenih pitanja ipak želimo da ovo bude naš doprinos u procesu mijenjanja svijesti opće i stručne javnosti, ali i donosilaca odluka.

Društvo u kojem živimo još uvijek je tradicionalno, a patrijarhat duboko ukorijenjen. Velika većina profesionalci/ke koji rade na usluzi građanima/kama pod uticajem su stereotipa i predrasuda i svoje odluke temelje na stereotopnim rodnim ulogama. Ovo u konačnici dovodi do izostanka senzibilnosti profesionalaca/ki u lancu zaštite u kontaktu i postupanju sa ženama žrtvama nasilja.

Smatramo da samo zajedničkim radom i sinergijom sa institucijama možemo riješiti probleme koji se javljaju u praksi i koji onemogućavaju ostvarivanje prava žena i djevojčica.

Zagovaračkim aktivnostima ćemo i dalje nastojati raditi na sistemskim izmjenama propisa i praksi, te na taj način ženama osigurati olakšan pristup pravima i pravdi.

Zenica, januar 2019. godine

Centar ženskih prava je pravno-zagovaračka organizacija posvećena unaprijeđenju položaja žena i djece u svim društvenim odnosima.

Naša misija je zastupanje rodno-pravednog i antidiskriminatornog koncepta u svim društvenim odnosima, za bolji položaj žena i djece.

Naš opći cilj je zaštita, unaprijeđenje, promocija ljudskih prava žena i rodne ravnopravnosti, borba protiv seksualiziranog nasilja, kao i svih oblika nasilja i diskriminacije.

Centar ženskih prava – Center of Women's Rights

Mejdandžik 9; 72000 Zenica;

Bosna i Hercegovina

Tel/fax: +387 32 402 049

Mobitel: +387 60 31 11 922

E-mail: czppzz@gmail.com

Web: <http://www.cenppz.org.ba>

12

Ovaj materijal je potpuno ili djelimično finansiran od strane Švedske Međunarodne Agencije za Razvoji (Sida) i Kvinna till Kvinna. Sida i Kvinna till Kvinna se nužno ne slažu sa izraženim mišljenjima. Autor je samostalno odgovoran za sadržaj

Centar ženskih prava